

ОЛЕНКА ВОЛОХАТА

(Epicometis hirta Poda.) в насадженнях плодових культур

Наведено результати досліджень харчової спеціалізації та заселеності оленки волохатої.

оленка волохата, фітофаг, динаміка чисельності, плодові культури

Садівництво в умовах Південно-го Степу України є традиційною галуззю сільського господарства, а регіон – основним у виробництві плодової продукції.

Шкідники з ряду твердокрилих (Coleoptera) у садах представлені багатоклітинними видами та олігофагами. Лише деякі види є вузькоспеціалізованими монофагами. Серед широко представлених багатоклітинних шкідників родини пластинчастовусих (Scarabaeidae) значної шкоди завдає оленка волохата (*Epicometis hirta* Poda.) [6].

Раніше вважалося, що цей фітофаг поширений передусім у садах степової зони, хоча його виявляли по всій території України. Спалах чисельності шкідника, як і багатьох інших представників ряду жуків (Coleoptera), можна пояснити теорією циклічності динаміки популяції (Hannes K., 1981; Vazai I., 1986; Белецький Є.М., Трибель С.О., Федоренко В.П., 1998). Ця циклічність пов'язана з ритмом попадання на земну поверхню енергії сонця, що визначає добові, сезонні та багаторічні зміни всього фізичного середовища, у тому числі й чисельність комах [14].

Всі розроблені раніше заходи щодо обмеження чисельності оленки волохатої в сучасних умовах інтенсифікації виробництва та погіршення економічно-фінансової ситуації у господарствах втратили сенс та не відповідають поняттю сучасної інтегрованої системи захисту насаджень. Препарати, на основі яких розроблено ці заходи (гексахлоран, ДДТ, поліхлоркамфен), заборонені органами охорони здоров'я як небезпечні для навколишнього середовища і для людини [9], їх вилучили з Переліку пестицидів та агрохімікатів, дозволених до використання в Україні [10].

У «Сільськогосподарській енто-

Л.В. РОЗОВА,
кандидат сільськогосподарських наук
Інститут зрошуваного садівництва імені М.Ф. Сидоренка
НААН

мології» 1949 року повідомляється, що хімічні заходи захисту не досконалі, отрути небезпечні для квіток та шкідливо впливають на комах-запилювачів [2].

Розроблені пізніше заходи захисту від шкідника датуються 1962–1969 роками минулого століття [3, 11]. Але вже 1987 року М.М. Ісін повідомляє, що "... хімічні заходи боротьби зі шкідником відсутні" [8]. Отже, вже з цього часу інформації щодо обмеження фітофага в колективних господарствах немає.

Недостатньо уваги приділяється оленці волохатій і в наш час. У літературних джерелах (реферативних журналах, наукових профільних виданнях, інших журналах, книгах, монографіях тощо) публікацій щодо цього шкідника дуже мало.

У дослідженнях, проведених на базі Північно-Кавказького НДІ гірського та передгірського садівництва у 2000–2001 роках, проти оленки вивчали препарати піретроїдної (Сумі-альфа, 1,0 л/га) та фосфорорга-

нічної (Золон, 4,0 л/га) груп, які показали недостатню ефективність при застосуванні у фазу початку відокремлення бутонів. Технічна ефективність становила 82% та 87% відповідно до наведених препаратів. У цьому досліді високу ефективність продемонстрував препарат Банкол, застосований у ті ж строки, з нормами витрати 0,8 та 0,5 кг/га. Пошкодження квіток було менше 10%. Але Банкол не зареєстровано для яблунь (як і для інших плодових культур) ані в нашій країні, ані в Росії, де були проведені дослідження, що описуються [1].

Заходи боротьби з оленкою волохатою, про які згадується в літературних джерелах, зводяться лише до струшування й збирання жуків [12]. Досліди, проведені В.В. Щербаковим на Мелітопольській дослідній станції садівництва у 1950 році, підтвердили доцільність такого методу: після попереднього обприскування водою на щити падала велика кількість жуків [4, 5].

На нашу думку, такий екстенсивний метод, у разі виникнення нагальної потреби, може бути застосований у невеликих приватних господарствах, на окремих деревах. У великих промислових садах він не може бути прийнятним, зважаючи на високу трудомісткість та необхідність великої кількості робіт-

ників одночасно в короткий проміжок часу (вранці) протягом усього періоду цвітіння плодівих дерев.

Тому необхідно дослідити ефективність сучасних препаратів проти цього шкідника, а також розробити та випробувати інші можливі заходи контролю чисельності.

Метою даних досліджень було проаналізувати динаміку поширення оленки волохатої у насадженнях плодівих культур.

Методика досліджень. Дослідження проведено 2010–2011 рр. у насадженнях груші сорту Ізюминка Криму, яблуні сорту Мінкар, персика Ред Хавен, черешні Талісман на науково-виробничій ділянці (НВД) “Наукова” Інституту зрошуваного садівництва імені М.Ф. Сидоренка НААН, у зрошуваних умовах. Грунт – чорнозем південний важкосуглинковий, роки та схеми садіння – 2000–2002 (5 × 3 м); 2003 (4 × 1,5 м); 2004–2005 (5 × 3 м); 2004 (7 × 5 м) відповідно по породах. Площа насаджень яблуні становить 21,35 га, груші – 4,4 га, черешні – 10,15 га, персика – 5,4 га. Заходи захисту проти шкідників і хвороб – загальноприйняті для інтенсивних садів. Повторність – п’ятиразова (1 дерево – 1 повторність).

Обліки чисельності фітофага в насадженнях зерняткових і кісточкових культур виконували методом візуальних спостережень у саду за загальноприйнятими в ентомології методиками, відповідно до фаз культури-господаря: початок цвітіння, масове цвітіння та закінчення цвітіння [7, 13].

Результати досліджень. На основі досліджень встановлено, що в період весняної реактивації імаго оленки волохатої живиться дикорослими травами (кульбаба лікарська, пирій повзучий, вівсюг, мишій зелений, мишій сизий та інші). Під час цвітіння плодівих культур шкідник мігрує на дачні та промислові ділянки для живлення культурними рослинами. Інтенсивне живлення

квітками плодівих дерев призводить до загибелі значної кількості врожаю, а іноді й до повного.

Обліками в агроценозі виявлено, що імаго оленки волохатої вигризають квітки плодівих культур упродовж всього періоду їх цвітіння. У весняний період 2010 року більшість жуків оленки спостерігали на квітках плодівих культур, особливо на яблуні й груші (48,6–53,6 особин/дерево) за середньодобової температури повітря 10,7°C і незначної кількості опадів (10,3 мм). У 2011 році заселення жуками оленки волохатої цих культур було меншим у 5–7 разів. Можливо коливання чисельності шкідника зумовили зміни абіотичних та біотичних чинників, особливо випадання дощів від 48 мм у квітні до 107 мм у травні. Також не менш важливе значення має і антропологічний чинник (цілеспрямована діяльність людини).

Найбільша кількість шкідника – від 17,2 до 53,6 у 2010 році і 7,6–12,0 особин/дерево у 2011 році – зосереджувалася у плодівих насадженнях у період масового цвітіння дерев (табл.).

Заселення оленкою волохатою дерев персика, черешні та груші у роки досліджень відмічено у третій декаді квітня; яблуні – у першій декаді травня.

Серед культур найбільш заселеними шкідником були насадження яблуні і груші, у середньому від 20,8 до 24,2 особин/дерево, що майже у 3 рази більше, ніж персика і черешні.

Внаслідок живлення імаго оленки волохатої пошкодження квіток яблуні становило 47,1%; груші – 35,7%; персика – 18,9% і черешні 22,0%, що вплинуло на їх врожайність.

ВИСНОВОК

Встановлено, що оленка волохата заселяє і пошкоджує всі досліджувані плоди культури впродовж всього періоду їх цвітіння.

Заселення насаджень плодівих культур оленкою волохатою, особин/дерево

Культура	2010 р.			2011 р.			Середнє
	Початок цвітіння	Масове цвітіння	Закінчення цвітіння	Початок цвітіння	Масове цвітіння	Закінчення цвітіння	
Персик	10,5	17,2	12,3	2,0	10,0	2,4	9,1
Черешня	13,4	22,8	18,1	3,0	8,2	0,4	11,0
Яблуня	32,6	48,6	35,2	0,2	7,6	0,5	20,8
Груша	37,8	53,6	41,1	0,5	12,0	0,3	24,2

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева С.А. Майский хрущ и оленка мохнатая в садах Кабардино-Балкарии / С.А. Алексеева, И.М. Докшочков, Р.А. Глеухов // Защита и карантин растений. – 2002. – № 6. – С. 30–31.
2. Бей-Биенко Г.Я. Сельскохозяйственная энтомология / Г.Я. Бей-Биенко, Н.Н. Богданов-Катьков, Б.Ю. Фалькенштейн, Г.А. Чигарев, В.Н. Шеголев; под ред. В.Н. Шеголева – М.; Л.: Сельхозгиз, 1949. – С. 629.
3. Вредители и болезни плодівих и ягодных культур: справочник / под ред. П.П. Савковского. – К.: АН УССР, 1962. – С. 30.
4. Васильев В.П. Вредители садових насаждений / В.П. Васильев. – К.: АН УССР, 1955. – 265 с.
5. Васильев В.П. Вредители плодівих культур / В.П. Васильев, И.З. Лившиц. – М.: Колос, 1984. – 399 с.
6. Довідник із захисту рослин / Л.І. Бублик, Г.І. Васечко, В.П. Васильев та ін.; за ред. М.П. Лісового. – К.: Урожай, 1999. – С. 363.
7. Довідник по захисту садів від шкідників і хвороб / за ред. О.С. Матвієвського. – К.: Урожай, 1990. – С. 60–63.
8. Исин М.М. Вредители сада / М.М. Исин. – Алма-Ата: Кайнар, 1987. – 264 с.
9. Перелік пестицидів, заборонених до використання в сільському господарстві, що не можуть бути зареєстровані або перереєстровані в Україні // Пропозиція. – 1998. – № 4. – С. 31.
10. Перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні. – К.: Юнівест Медіа, 2010. – С. 97 – 138.
11. Савковский П.П. Атлас вредителей плодівих и ягодных культур / П.П. Савковский. – К.: Урожай, 1969. – С. 26.
12. Черній А.М. Оленка волохата / А.М. Черній // Карантин і захист рослин. – 2011. – № 6. – С. 5.
13. Шелестова В.С. Методы выявления и учета вредителей сельскохозяйственных культур для прогнозирования их размножения: методическая разработка / В.С. Шелестова; под ред. Н.К. Забияко. – К.: Украинская сельскохозяйственная академия, 1982. – С. 74.
14. Яновский Ю.П. Оленка волохата / Ю.П. Яновский // Агрономіка. – 2007. – № 2. – С. 15.

Л.В. Розова

Аленка мохнатая в насадженнях плодівих культур

Приведены результаты изучения пищевой специализации и заселенности аленки мохнатой.

аленка мохнатая, фітофаг, динаміка численности, плодівые культуры

L.V. Rozova

Epicometis hirta Poda. in plantings of fruit crops

The article presents the results of studies of food specialization and population density of oленка shaggy.

***Epicometis hirta* Poda., phytofaphage, dynamics of quantity, fruit crops**